

SXEDIO.H91

29.12.1962: Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ ΝΑ ΔΩΣΕΙ ΤΗ ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΔΗΜΩΝ ΔΙΑΛΥΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΤΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΤΟΥΣ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Ενώ συνεχιζόταν η κρίση για τα Δημαρχεία (οι Έλληνες ήθελαν ενιαίους δήμους στις πόλεις και οι Τούρκοι χωριστούς) και αναμενόταν στο τέλος Δεκεμβρίου **1962** η πιο κρίσιμη σύσκεψη μεταξύ του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και του Φαζίλ Κουτσιούκ, ο Πρόεδρος Μακάριος δεν ήταν διατεθειμένος να υποχωρήσει.

Επρεπε να δοθεί ένα τέλος στο όλο θέμα που εκκρεμούσε εδώ και δυο χρόνια κι είχε απασχολήσει τον ίδιο πάρα πολλές φορές. Ετσι έπρεπε να δώσει τη μάχη των αλλαγών ή μάλλον της πρώτης αλλαγής, η οποία και θα τον βοηθούσε να εκτιμήσει τις τυχόν αντιδράσεις των Εγγυητριών δυνάμεων αλλά και των δικών του δυνάμεων για να προχωρήσει σε άρση εκείνων των προνοιών του Συντάγματος που κατά τη γνώμη του δεν βοηθούσαν στο να λειτουργήσει το κράτος.

Γνώριζε ότι σε κάτι τέτοιο δεν συμφωνούσε η τουρκική Κυβέρνηση την οποία είχε ενημερώσει, όπως αποκάλυψε ο ίδιος αργότερα σε δηλώσεις του, κατά το τελευταίο του ταξίδι στην Τουρκία.

Αλλά υποστηρίζοντας ότι το όλο θέμα είναι εσωτερικό της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν ήταν δυνατό να πιστέψει ότι η Τουρκία ή η Βρετανία, θα μπορούσαν να προχωρήσουν μέχρι και σε στρατιωτική επέμβαση για να τον εμποδίσουν.

Από την άλλη όμως είχε και τη σύμφωνη γνώμη ή την υποστήριξη της Ελλάδας, η οποία από την αρχή, όπως αναφέρει ο Γλαύκος Κληρίδης στην "Κατάθεση" του, δεν είδε με καλό μάτι την πρόνοια για χωριστούς δήμους, (πρόνοια με την οποία συμφωνούσε τότε ο Μακάριος) και συμφωνούσε όπως το όλο θέμα

εφαρμοσθεί προσωρινά για μια πενταετία.

Έτσι το Σάββατο 29 Δεκεμβρίου, δυο μέρες πριν εκπνεύσει η Νομοθεσία, ο Μακάριος ανακοίνωσε τη μεγάλη απόφαση του που πρόβλεπε τη διάλυση των Δήμων και την ανάληψη των περιουσιακών τους στοιχείων από την Κυβέρνηση.

Είπε ο Μακάριος:

" Η συνταγματική διάταξη για χωριστούς Δήμους στις πέντε κυριότερες πόλεις της νήσου δεν είναι πρακτικά εφαρμόσιμη.

" Το σχετικό άρθρο του Συντάγματος ομιλούσε για την ίδρυση χωριστών Δήμων για τους Τούρκους κατοίκους των πέντε πόλεων της νήσου, αλλά δεν παρέχει το δικαίωμα στους Δήμους να περιλάβουν στην εδαφική περιοχή τους Έλληνες ή Ελληνική περιουσία ή γενικά οποιουσδήποτε άλλους κατοίκους εκτός από τους Τούρκους πολίτες.

" Ο καθορισμός των εδαφικών περιοχών είναι αδύνατος, διότι ο πληθυσμός είναι κατά το μάλλον και ήττον ανάμικτος.

" Για τούτο καθίσταται ανεφάρμοστη πρακτικά η σχετική διάταξη του Συντάγματος.

" Ανεξάρτητα από την ορθότητα ή όχι της συνταγματικής αυτής διάταξης, προσπάθησα να αντιληφθώ τους πραγματικούς λόγους για τους οποίους οι Τούρκοι ήθελαν την ίδρυση χωριστών Δήμων.

" Η μόνη ίσως δικαιολογία είναι ότι το Μικτό Δημοτικό Συμβούλιο του Ενιαίου Δήμου πιθανόν να καθόριζε τις δαπάνες του Προϋπολογισμού σε διάφορα δημοτικά έργα, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις εισηγήσεις των αριθμητικώς ολιγωτέρων τουρκικών μελών του Συμβουλίου και κατά τρόπο που δεν θα εξυπηρετούσε καλά τους Τούρκους δημότες.

" Για να άρω τυχόν υπόνοιες ή φόβους των Τούρκων στο σημείο αυτό πρότεινα όπως γίνει νομική πρόβλεψη ώστε ορισμένο εκ των προτέρων συμπεφωνημένο ποσοστό του δημοτικού προϋπολογισμού διατίθεται κατά τρόπο που θα

εισηγηθούν τα τουρκικά μέλη του Συμβουλίου.

" Πρότεινα επίσης και άλλες κατοχυρώσεις των τουρκικών συμφερόντων εναντίον οποιασδήποτε δυνατότητας δυσμενούς σε βάρος των Τούρκων δημοτών διοίκησης από την ελληνική πλειοψηφία του Δημοτικού Συμβουλίου.

" Σε πρόσφατη σύσκεψη με την τουρκική ηγεσία δοκίμασα ιδιαίτερη ευχαρίστηση διότι οι προτάσεις μου, ύστερα από συζήτηση και μερικών τροποποιήσεων, τις οποίες εισηγήθηκε η τουρκική πλευρά, αποτέλεσαν την κοινή βάση για τη λύση του προβλήματος των Δήμων.

" Στη συμπεφωνημένη αυτή βάση εκδόθηκε κοινό ανακοινωθέν και αποφασίστηκε όπως σε άλλη συνάντηση συζητήσουμε και επεξεργασθούμε ορισμένες λεπτομέρειες.

" Δοκίμασα όμως έκπληξη και απογοήτευση, όταν κατά τη δεύτερη συνάντηση η τουρκική ηγεσία άλλαξε γνώμη και επανήλθε στην παλαιά της θέση για χωριστούς Δήμους.

" Κατά την παρελθούσα διετία ο περί Δήμων Νόμος ανανεώθηκε οκτώ φορές με την ελπίδα να εξευρεθεί εφαρμόσιμη λύση.

" Κατά την τελευταία όμως συνάντηση με την τουρκική ηγεσία αντιλήφθηκα ότι δεν υπάρχει τέτοια ελπίδα και δεν βλέπω λόγο ή σκοπιμότητα παράτασης του περί Δήμων Νόμου. Η αναβολή αντιμετώπισης ενός προβλήματος δεν αποτελεί λύση του προβλήματος. Δεν αποτελεί εξ άλλου λύση του προβλήματος η προνοούμενη από το Σύνταγμα διχοτόμηση των Δήμων, εφόσον αυτή είναι πρακτικά μη εφαρμόσιμη.

" Θέμα γεωγραφικής διχοτόμησης των Δήμων δεν υφίσταται, ούτε στο παρόν, ούτε στο μέλλον. Εφόσον δε η τουρκική πλευρά απορρίπτει την ιδέα για ενιαίους Δήμους, παρά τις νομικές κατοχυρώσεις των συμφερόντων των Τούρκων δημοτών, δεν δύναμαι να φαντασθώ άλλη λύση από τη μη παράταση του Νόμου και την κατ'ανάγκην κατάλυση των Δήμων.

" Λυπούμαι βαθεία γιατί οδηγηθήκαμε στο

σημείο αυτό. Από την 1η Ιανουαρίου δεν θα υφίσταται πλέον ο θεσμός των Δήμων. Με τη διάλυση όλων των Δήμων η Κυβέρνηση θα προβεί στη λήψη των αναγκαίων νομοθετικών μέτρων για την ανάληψη όλων των εξουσιών τις οποίες είχαν μέχρι τούδε τα Δημοτικά Συμβούλια.

" Η περιουσία των Δήμων θα περιέλθει επίσης στα χέρια της Κυβέρνησης η οποία θα αναλάβει την εξυπηρέτηση των πολιτών στους τομείς στους οποίους μέχρι τούδε προσέφεραν τις υπηρεσίες τους οι Δήμοι".

Η απάντηση των Τούρκων ήταν αυτό που είχε απειλήσει ο Ντενκτάς: Κατάθεση στη Βουλή των Αντιπροσώπων Νομοσχεδίου που πρόβλεπε την παράταση της Νομοθεσίας για τους Δήμους και έγκριση ξεχωριστής Νομοθεσίας για τους Δήμους από την Τουρκική Κοινοτική Συνέλευση.

Με τη διαφορά, όμως, ότι τα πράγματα έγιναν ανάποδα για λόγους εκβιασμού.

Η Βουλή που είχε κηρύξει το Νομοσχέδιο ως επείγον ανέβαλε τη συζήτηση του.

Έτσι η Τουρκική Κοινοτική Συνέλευση συνήλθε σε έκτακτη συνεδρία την ίδια μέρα κι ενέκρινε δικό της Νόμο για τους Δήμους σε μια προσπάθεια να εκβιάσει και τη Βουλή των Αντιπροσώπων να ψηφίσει το Νομοσχέδιο που είχαν εισαγάγει οι Τούρκοι βουλευτές για παράταση του υφιστάμενου Νόμου για τους Δήμους.

Με το Νόμο τα τουρκικά δημοτικά συμβούλια στις έντε πόλεις θα διορίζονταν από την Τουρκική Κοινοτική Συνέλευση και θα ήσαν υπόλογοι σ αυτήν.

Όμως ο Ντενκτάς, πέραν της αντισυνταγματικής αυτής ενέργειας του, προχώρησε και σε μια άλλη σοβαρότερη: Εξέδωσε "επίσημη" εφημερίδα στην οποία δημοσίευσε το Νόμο.

Αυτό πήγαινε πολύ για το Μακάριο.

Η κρίση έπαιρνε διαστάσεις.

Ωστόσο, παρά τις μονομερείς ενέργειες ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και οι Έλληνες βουλευτές προχώρησαν στις αποφάσεις τους.

Στις 31 Δεκεμβρίου, την ημέρα που εξέπνεε ο

Νόμος για τους Δήμους, συνήλθε η Βουλή η οποία και απέρριψε το Νομοσχέδιο που κατέθεσαν οι Τούρκοι Βουλευτές για παράταση του Νόμου κι έτσι ουσιαστικά η Κύπρος έμεινε χωρίς Δήμους μια και δεν υπήρχε σχετική Νομοθεσία.

Νωρίτερα το πρωί είχε συνέλθει η Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εσωτερικών της Βουλής για να μελετήσει το Νομοσχέδιο και ενώπιον της κατατέθηκε δήλωση του τουρκοκύπριου βουλευτή Χαλίτ Αλή Ριζά στην οποία τονιζόταν:

1. Είμαστε αποφασισμένοι να διατηρήσουμε τη συνταγματική τάξη με όλα τα νόμιμα μέσα που έχουμε στη διάθεση μας.

2. Το Σύνταγμα προβλέπει και διαλαμβάνει την ύπαρξη Δήμων στις πόλεις της Δημοκρατίας περιλαμβανομένων των πέντε μεγαλύτερων πόλεων που μνημονεύονται στο Σύνταγμα.

3. Παρ'όλον ότι πιστεύουμε ότι, είτε υπάρχει είτε δεν υπάρχει Νόμος, οι Τουρκικοί Δήμοι έχουν εγκαθιδρυθεί και υφίστανται στις πέντε μεγαλύτερες πόλεις της Δημοκρατίας δηλαδή τη Λευκωσία, την Αμμόχωστο, τη Λάρνακα, τη Λεμεσό και την Πάφο και σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 173 του Συντάγματος λαμβάνομε υπόψη τα συμφέροντα και των δυο κοινοτήτων και επιθυμούμε να παρεμποδίσουμε την επαπειλούμενη καταστροφή, ακόμη και μερική, της τοπικής διακυβέρνησης, η οποία είναι τόσο απαραίτητη για ένα δημοκρατικό καθεστώς.

4. Σε κάθε παράταση της ισχύος των Νόμων για τους Δήμους εκφράσαμε την επιθυμία μας και την ελπίδα όπως οι νέοι Νόμοι για τους Δήμους που προβλέπονται από το Σύνταγμα για τους Δήμους ετοιμασθούν και υποβληθούν στη Βουλή χωρίς περαιτέρω καθυστέρηση.

Σημειώνουμε με ικανοποίηση ότι η Επιτροπή Εσωτερικών και η Βουλή είχαν επίσης εκφράσει τέτοιαν επιθυμία και ελπίδα.

Πιστεύομε ότι για την ετοιμασία των νόμων αυτών δεν υπήρχε απόλυτη ανάγκη όπως η Α. Ε. ο Πρόεδρος και η Α. Ε. ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας

συμφωνήσουν στον καθορισμό των ορίων των τουρκικών και ελληνικών Δήμων σε κάθε μια από τις πέντε πόλεις σύμφωνα με το άρθρο 117 του Συντάγματος και τέτοια συμφωνία θα ήταν ευπρόσδεκτη.

Σήμερα διαπιστώνουμε προς μεγάλη μας απογοήτευση, ότι όχι μόνο η αναφερόμενη αναγκαία νέα νομοθεσία δεν κατατέθηκε στη Βουλή, χάριν των τόσον πολύ αναγκαίων καλών σχέσεων μεταξύ των δυο κοινοτήτων και του απαιτούμενου σεβασμού για τη συνταγματική τάξη, αλλά ούτε κατατέθηκε από τον Υπουργό Εσωτερικών νομοσχέδιο για παράταση της ισχύος των υφιστάμενων Νόμων για τους Δήμους.

5. Σημειώσαμε με ευχαρίστηση και ικανοποίηση ότι επί τέλους η Α. Ε. ο Πρόεδρος και η Α. Ε. ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας συνήλθαν πρόσφατα για εξεύρεση λύσης στο θέμα των Δήμων.

Αν και πληροφορηθήκαμε με απογοήτευση τις δηλώσεις του καθενός, ότι δεν μπόρεσαν να επιτύχουν συμφωνία, εμείς δεν επιθυμούμε να σχολιάσουμε τούτο, διότι οι λόγοι της διαφωνίας τους δεν μπορούν να γίνουν σαφώς αντιληπτοί από τις δηλώσεις τους, εν τούτοις κανένας λογικός άνθρωπος δεν θα ανέμενε, υπό τις περιστάσεις, ικανοποιητική λύση ή συμφωνία μεταξύ των δυο μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα συζητήσεων, οι οποίες άρχισαν μόλις δέκα ημέρες πριν από την ημερομηνία κατά την οποία επρόκειτο να λήξει η ισχύς των υφισταμένων νόμων για τους Δήμους,

Πιστεύουμε ότι, λαμβανομένου υπόψη του περίπλοκου του θέματος, τόσον από πολιτικής όσον και από τεχνικής απόψεως, πρέπει να παρασχεθεί περαιτέρω χρόνος για τη συνέχιση των συζητήσεων αυτών, οι οποίες ελπίζουμε και αναμένουμε ότι θα διεξαχθούν με ελεύθερη σκέψη και ελαστικότητα μέσα στο πλαίσιο και των διατάξεων του Συντάγματος και ότι δεν θα βασίζονται σε καθορισμένες αναλλοίωτες ιδέες και υποθέσεις.

6. Έτσι σε συντομία, με καλή θέληση και καλή πρόθεση, για:

α) Να προληφθεί περαιτέρω επιδείνωση των

σχέσεων μεταξύ των δυο κοινοτήτων, η οποία θα προέλθει από οποιαδήποτε απόπειρα ενέργειας εξ αιτίας της μη ύπαρξης οποιουδήποτε νόμου που θα ψηφισθεί από τη Βουλή για τους Νόμους.

β). Να τηρηθεί η συνταγματική τάξη, η οποία είναι η μόνη ελπίδα επιβίωσης της Δημοκρατίας, και

γ). Να προστατευθούν τα συμφέροντα όλων των ενδιαφερομένων στη Δημοκρατία,

Υπεβάλαμε την παρούσα πρόταση Νόμου, η συνέπεια της οποίας, αν αυτή εγκριθεί, θα είναι η παράταση της ισχύος των υφισταμένων Νόμων για τους Δήμους για ορισμένη περίοδο. Εισηγούμεθα παράταση ενός έτους, αλλά θα δεχθούμε οποιαδήποτε λογική χρονική περίοδο.

Ελπίζουμε ότι, παρά τη δυσμενή δήλωση της Α. Ε. του Προέδρου της Δημοκρατίας που έγινε στις 29 Δεκεμβρίου 1962, την οποία δεν επιθυμούμε να σχολιάσουμε εδώ, θα επικρατήσει καλή θέληση και ότι οι συνάδελφοί μας Έλληνες βουλευτές θα υποστηρίξουν την παρούσα πρόταση Νόμου".

Οι Τούρκοι δεν έμειναν αναπάντητοι σ αυτή τους τη δήλωση. Αντίθετα οι Έλληνες βουλευτές συνήλθαν αμέσως και ετοίμασαν την απάντηση τους η οποία κατατέθηκε επίσης στην Επιτροπή και η οποία ήταν σύμφωνη με τη γραμμή που είχε αποφασίσει να ακολουθήσει ο Πρόεδρος Μακάριος στο θέμα των Δήμων.

Ανέφεραν σε γραπτή τους δήλωση οι Έλληνες βουλευτές:

" Τα Ελληνικά μέλη της Επιτροπής, αφού άκουσαν με προσοχή τη δήλωση του κ. Χαλίτ Αλή Ριζά, επιθυμούν όπως εκθέσουν τις ακόλουθες απόψεις:

1. Συμφωνούν πληρέστερα με τις απόψεις του Προέδρου της Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, ότι ο γεωγραφικός διαμελισμός είναι πρακτικά ανεφάρμοστος.

2. Απορρίπτουν ως νομικώς αβάσιμο τον ισχυρισμό, ότι ανεξαρτήτως νομοθετικής πράξεως εκ μέρους του Σώματος αυτού, είναι δυνατό να υφίστανται νόμιμα Ελληνικά ή Τουρκικά Δημαρχεία. Η

Νομοθετική Εξουσία για σκοπούς δημιουργίας Δήμων εμπίπτει αποκλειστικά και μόνο στην αρμοδιότητα της Βουλής των Αντιπροσώπων.

3. Εκ των πραγμάτων απεδείχθη ότι παρά τις οκτώ παρατάσεις που δόθηκαν στους Νόμους για τους Δήμους και παρά την επιθυμία που εκφράστηκε επανειλημμένα από την Επιτροπή Εσωτερικών και τη Βουλή, όπως εξευρεθεί ικανοποιητική λύση στο πρόβλημα αυτό για το συμφέρον ολόκληρου του Κυπριακού λαού, εν τούτοις, από τις γενόμενες δηλώσεις του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας, κατέστη σαφές ότι δεν υπάρχει κοινή βάση συνεννόησης, λόγω της εμμονής της τουρκικής ηγεσίας στον εδαφικό διαμελισμό, ο οποίος, όπως αναφέρεται ανωτέρω, είναι πρακτικώς ανέφικτος.

Οι εισηγήσεις που έγιναν από τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας ισοδυναμούν στην ουσία σε εδαφικό διαχωρισμό.

4. Είμαστε της γνώμης ότι περαιτέρω παράταση των Νόμων για τους Δήμους κανένα χρήσιμο σκοπό δεν θα εξυπηρετήσει, αντίθετα δε, θα οδηγήσει σε διαιώνιση μιας επιβλαβούς εκκρεμότητας, η οποία τελικά θα αποβεί οριστικό εμπόδιο προς εξεύρεση οποιασδήποτε λογικής λύσης.

5. Ετσι, εν κατακλείδι, με πνεύμα καλής θέλησης και για να προληφθεί ακριβώς η επιδείνωση των σχέσεων μεταξύ των δυο κοινοτήτων, θεωρούμε τις προτάσεις που έκαμε ο Μακαριώτατος Πρόεδρος της Δημοκρατίας για σύσταση Μικτών Συμβουλίων για τη διοίκηση των Δήμων, με πλήρη νομική διασφάλιση των συμφερόντων της Τουρκικής κοινότητας, ως ορθή οδό που οδηγεί στην ενοποίηση των Δήμων και με τον τρόπο αυτό σε υιοθέτηση γνήσιου θεσμού τοπικής διακυβέρνησης.

Οι δηλώσεις των δυο πλευρών διαβάστηκαν στη Βουλή και από αυτές ήταν σαφές ποια τακτική θα ακολουθούσαν οι δυο πλευρές. Η έγκριση του Νόμου, που απαιτούσε χωριστές πλειοψηφίες και από τις δυο πλευρές, δεν ήταν δυνατό να εξασφαλισθεί.

Οι δυο πλευρές τήρησαν την ίδια στάση και στη

συζήτηση που ακολούθησε και η οποία ήταν πραγματικά έντονη, παρ'όλον ότι η διγλωσσία με την οποία γίνονταν οι συζητήσεις ενώπιον του Σώματος δεν επέτρεπε αψιμαχίες γιατί μέχρι ο βουλευτής να πει αυτό που ήθελε στη γλώσσα του και να μεταφρασθεί στην άλλη από τον μεταφραστή του Σώματος, περνούσε τόσος χρόνος που δεν επέτρεπε συνέχιση του αναβρασμού.

Ο Τίτος Φάνος, Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος του Πατριωτικού Μετώπου που μίλησε στη συνέχεια επέκρινε την τουρκική ηγεσία που επέμενε σε διαμελισμό των Δήμων επιρρίπτοντας σ'αυτήν όλη την ευθύνη για τη μη επίτευξη συμφωνίας στο όλο θέμα.

Είπε ο Τίτος Φάνος:

"Με την υπό συζήτηση πρόταση Νόμου η Βουλή των Αντιπροσώπων καλείται για εννάτη, κατά συνέχεια φορά να παρατείνει την ισχύ των Νόμων για τους Δήμους. Κατά τις οκτώ περιπτώσεις που προηγήθηκαν η παράταση ζητείτο από την Εκτελεστική Εξουσία. Τη φορά αυτή η Εκτελεστική Εξουσία δεν ζητεί την παράταση, η πρόταση δε που βρίσκεται ενώπιον της Βουλής προέρχεται από τους δεκαπέντε εντίμους συναδέλφους.

"Από την πρώτη παράταση που δόθηκε μέχρι σήμερα πέρασαν δυο σχεδόν χρόνια χωρίς να μπορέσουν οι αρμόδιοι να σημειώσουν οποιαδήποτε πρόοδο προς επίλυση του προβλήματος αυτού, το οποίο απασχολεί τις σκέψεις όχι μόνο της Κυβέρνησης και της Βουλής αλλά ολόκληρου του Κυπριακού λαού.

"Σε όλες τις προηγούμενες περιπτώσεις, δεδομένου ότι η αίτηση προς τη Βουλή προερχόταν από την υπεύθυνη κυβέρνηση της οποίας έργο ήταν να βοηθήσει στην αναζήτηση και εξεύρεση λύσης στο ζήτημα, η Βουλή αυτή, παρά τις επιφυλάξεις και αμφιβολίες μελών της από όλες τις πλευρές, συμπεριλαμβανομένης και της τουρκικής πτέρυγας, ως προς τη σκοπιμότητα της παράτασης της ισχύος των περί Δήμων Νόμων, συγκατατίθετο και παραχωρούσε στην παράταση με την ελπίδα ότι όπως επανειλημμένα ανέφεραν οι εκθέσεις της αρμόδιας κοινοβουλευτικής

επιτροπής, θα δινόταν έτσι η ευκαιρία να εξευρεθεί λύση του προβλήματος.

" Εν τούτοις, παρα τις τόσες παρατάσεις που δόθηκαν, καμιά απολύτως πρόοδος δεν σημειώθηκε προς την κατεύθυνση αυτή κι αυτό λόγω της εμμονής της τουρκικής ηγεσίας σε γεωγραφικό διαμελισμό των Δήμων στις πέντε κυριότερες πόλεις της νήσου.

" Ο γεωγραφικός διαμελισμός όπως ευθαρσώς και με κάθε ειλικρίνεια διακήρυξε προχθές ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, είναι πρακτικά ανεφάρμοστος, διότι ο πληθυσμός σε όλες σχεδόν τις δημοτικές περιοχές είναι ανάμικτος και συνεπώς η χάραξη γεωγραφικών ορίων θα συνεπάγεται τη συμπερίληψη Ελλήνων ή και άλλων μη Τούρκων κατοίκων των πόλεων ή και των περιουσιών τους στην αρμοδιότητα των τουρκικών Δήμων. Αυτή η συνέπεια, εκτός του ότι είναι καθ' ολοκληρίαν απαράδεκτη από ελληνικής πλευράς, καθόλου δεν υποστηρίζεται από το πνεύμα των συνταγματικών διατάξεων.

" Προς αποφυγή της απαράδεκτης αυτής επίπτωσης η ελληνική ηγεσία πρότεινε τη δημιουργία ενιαίων Δήμων με την διά νόμου σύσταση Μικτών Δημοτικών Συμβουλίων.

" Περαιτέρω δε για να διασκεδάσει και άρει οποιεσδήποτε υπόνοιες ή φόβους της τουρκικής ηγεσίας ότι οι ελληνικές πλειοψηφίες στα Συμβούλια αυτά θα είχαν τη δυνατότητα, εάν βεβαίως ήθελαν, να αποφασίζουν και ενεργούν κατά τρόπο που αντιβαίνει και καταπατεί τα νόμιμα συμφέροντα της τουρκικής κοινότητας, η Ελληνική πλευρά εισηγήθηκε όπως τα τουρκικά αυτά συμφέροντα κατοχυρωθούν,

(α) με την παραχώρηση διά νόμου στους Τούρκους εκ των προτέρων ορισμένων συμπεφωνημένων ποσοστών για τους δημοτικούς προϋπολογισμούς, τα οποία τα τουρκικά μέλη των Συμβουλίων θα μπορούσαν ελεύθερα να διαθέτουν με όποιο τρόπο θα ήθελαν αποφασίσει και

(β) με άλλες νομικές διασφαλίσεις.

" Πραγματικός σκοπός, έντιμοι κύριοι

συνάδελφοι, της συνταγματικής διάταξης για χωριστούς Δήμους δεν είναι όπως δημιουργήσει δυσκολίες, περιπλοκές και ένταση στις σχέσεις μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων, αλλά απλώς και μόνο όπως κατοχυρώσει και διασφαλίσει τα λογικά νόμιμα δικαιώματα της τουρκικής κοινότητας απο ενδεχόμενες υπερβασίες ή και άδικες αποφάσεις της πλειοψηφίας με τις οποίες θα γινόταν δυσμενής διάκριση σε βάρος των Τούρκων δημοτών.

" Εφ' όσον όμως οι τόσο λογικές ρεαλιστικές και μέσα στο αληθινό πνεύμα του Συντάγματος εισηγήσεις της ελληνικής ηγεσίας, ενώ όπως διαβεβαιώνει ο Μακαριώτατος, έγιναν και αρχήν δεκτές από τους Τούρκους ηγέτες, την επομένη απερρίφθησαν ασυζητητί από αυτούς, με αποτέλεσμα η τουρκική ηγεσία να υπαναχωρήσει έτσι στην παλαιά της θέση.

" Αυτό δυστυχώς εξαλείφει κάθε ελπίδα εξεύρεσης εφαρμόσιμης λύσης. Προς τί λοιπόν η επέκταση για μια ακόμη φορά των Νόμων για τους Δήμους που επιδιώκεται με την παρούσα πρόταση νόμου;

" Εφ' όσον οκτώ προηγούμενες παρατάσεις καθόλου δεν βοήθησαν στην εξεύρεση οποιασδήποτε ικανοποιητικής λύσης, αλλά αντίθετα με τις τελευταίες εξελίξεις κατέδειξαν την μη ύπαρξη οποιουδήποτε εδάφους προσέγγισης των δι'ιστάμενων απόψεων, δεν βλέπουμε κανένα απολύτως αποχρώντα λόγο ή σκοπιμότητα να ψηφίσουμε υπέρ της παρούσης πρότασης Νόμου.

" Απεναντίας εάν ψηφίσουμε υπέρ της παράτασης, θα διαιωνίσουμε μια κακή εκκρεμότητα η οποία καθόλου δεν εξυπηρετεί η μπορεί να εξυπηρετήσει τα καλώς νοούμενα συμφέροντα του Κυπριακού λαού ως συνόλου. Για τους λόγους αυτούς εισηγούμαι όπως δώσουμε ψήφο εναντίον της παρούσης πρότασης νόμου.

" Εν κατακλείδι επιθυμώ να εκφράσω την ελπίδα ότι η τουρκική ηγεσία θα θελήσει να αναθεωρήσει την όλη της στάση σε τρόπο ώστε να καταστεί δυνατή η πραγματοποίηση της ενοποίησης των Δήμων με πλήρη κατοχύρωση και διασφάλιση των λογικών νομίμων

δικαιωμάτων και συμφερόντων της τουρκικής κοινότητας, τα οποία η ελληνική πλευρά ουδέποτε ζήτησε κι ούτε θα ζητήσει ποτέ να καταπατήσει".

Την ίδια γραμμή ακολούθησε κι ο Εζεκίας Παπαϊωάννου, Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ, ο οποίος είπε ότι η κρίση θα αποφευγόταν αν οι Τούρκοι αντί να αγωνίζονται για διαμελισμό των Δήμων συνεργάζονταν για το αμοιβαίο καλό.

Ωστόσο ο Εζεκίας Παπαϊωάννου επέκρινε και τις δυο πλευρές λέγοντας ότι ούτε το Νομοσχέδιο των Τούρκων μελών ούτε και η κατάλυση των Δήμων αποτελούσαν λύση του σοβαρού προβλήματος.

Είπε ο Παπαϊωάννου:

" Η σημερινή κρίση είναι αποτέλεσμα του ανεφάρμοστου της πρόνοιας για χωριστούς Δήμους στις πέντε κυριότερες πόλεις της Κύπρου.

" Η ζωή έχει δείξει ότι οι Δήμοι πρέπει να είναι ενιαίοι και αδιαίρετοι. Εάν λοιπόν κατά το διάστημα που μεσολάβησε καταβαλλόταν προσπάθεια από μέρους της τουρκικής πλευράς όχι προς την κατεύθυνση του διαμελισμού, αλλά προς την κατεύθυνση της συνεργασίας, πρέπει να είμαστε βέβαιοι ότι σήμερα όχι μόνο δεν θα είχαμε αυτή την κρίση, αλλά Τούρκοι και Έλληνες, θα συνεργάζονταν προς αμοιβαίο καλό και θα εθέταμε τις βάσεις μιας πολύπλευρης προόδου των πόλεων μας.

" Πιστεύουμε ακράδαντα ότι ο κυπριακός λαός επιθυμεί τις ενιαίες δημοτικές αρχές. Διότι με τον τρόπο αυτό εξυπηρετούνται τα συμφέροντα όλων των πολιτών με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

" Οι αρχές με βάση τις οποίες μπορεί και επιβάλλεται να λυθεί το πρόβλημα των Δήμων είναι κατά τη γνώμη μας η Δημοκρατία και ο αιρετός χαρακτήρας των δημοτικών αρχών που να εφαρμοστούν σε συνθήκες ομαλότητας.

" Ούτε το υπό συζήτηση Νομοσχέδιο, το οποίο υποβλήθηκε από τους Τούρκους βουλευτές ούτε η κατάλυση των Δήμων αποτελούν λύση του σοβαρού αυτού προβλήματος.

" Αργά ή γρήγορα το πρόβλημα των Δήμων θα λυθεί διότι αυτό απαιτεί το συμφέρον του Κυπριακού λαού. Και θα ήταν ευχής έργο εάν έστω κι αυτή τη δωδεκάτη ώρα επικρατήσουν νηφαλιότερες σκέψεις για την επίλυση του.

" Οι συνάδελφοι Τούρκοι βουλευτές θα μπορούσαν να συμβάλουν αποφασιστικά υπέρ της λύσης αυτού του προβλήματος. Οι εχθροί της Κύπρου, των Ελλήνων και των Τούρκων, караδοκούν έτοιμοι να εκμεταλλευθούν κάθε κρίση για εξυπηρέτηση των δικών τους συμφερόντων.

" Είναι καθήκον μας να διαψεύσουμε τις ελπίδες των εχθρών του λαού μας αποφεύγοντας οποιαδήποτε πράξη ή ενέργεια η οποία μπορεί να διασαλεύσει την ειρήνη και ομαλότητα και καταβάλλοντες ταυτόχρονα κάθε προσπάθεια για τη σύντομη λύση αυτού του προβλήματος σε τρόπον ώστε να αποκτήσουν το ταχύτερο δυνατό οι πόλεις μας αιρετές και ενιαίες δημοτικές αρχές".

Ο Αντιπρόεδρος της Βουλής Ορχάν Μουντερίσογλου είπε ότι οι τελευταίες δηλώσεις του Προέδρου Μακαρίου στις οποίες διακήρυξε την αμετάκλητη απόφαση της ελληνικής πλευράς να καταψηφίσει το Νομοσχέδιο αποτελούν καταστρατήγηση του Συντάγματος το οποίο ορκίσθηκε να τηρεί πιστά.

Πρόσθεσε:

" Κατά τη γνώμη μου η μεγαλύτερη σημασία του Νόμου ο οποίος συζητείται από την εγκαθίδρυση της Βουλής σύμφωνα με το Σύνταγμα απαντάται απόψε. Η Βουλή μας πρόκειται να πάρει απόψε πραγματικά ιστορική απόφαση.

" Γνωρίζετε ότι το θέμα ήχθη στη Βουλή από την τουρκική ομάδα με σκοπό την παράταση της περιόδου ισχύος των υφιστάμενων Νόμων για τους Δήμους.

" Ο συνάδελφος Τίτος Φάνος που αγόρευσε πριν απο μένα, ευγενώς ανέφερε ότι η ισχύς του Νόμου παρατάθηκε προηγουμένως οκτώ φορές. Γνωρίζει και ο ίδιος ότι στις οκτώ περιπτώσεις κατά τις οποίες προτάθηκε από την Εκτελεστική Εξουσία παράταση,

σκοπός του νόμου ήταν η παράταση της ισχύος του βασικού Νόμου για να εξασφαλισθεί η συμπλήρωση των αναγκαίων προετοιμασιών για το λόγο ότι αυτή δεν είχε καταστεί δυνατή, προς τον σκοπό θέσπισης νέου Νόμου για τους Δήμους.

" Δηλαδή στην εισηγητική έκθεση ζητείτο άδεια για την ετοιμασία νέου νόμου για τους Δήμους δηλαδή ζητείτο άδεια για κάποιο χρονικό διαστημα, δηλαδή προθεσμία.

" Ταυτόχρονα γνωρίζετε επίσης όλοι ότι σύμφωνα με το Σύνταγμα μέσα σε προθεσμία έξι μηνών από την ημερομηνία εγκαθίδρυσης της Δημοκρατίας, έπρεπε να θεσπισθούν νέοι Νόμοι για τους Δήμους. Λόγω του ότι αυτό δεν έγινε, δόθηκε οκτώ φορές παράταση.

" Είναι γεγονός ότι ο καθορισμός των ορίων των Δήμων απετέλεσε για μακρό χρονικό διάστημα από την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας, το θέμα συζητήσεων μεταξύ του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας. Δηλαδή η εφαρμογή θεμελιώδους άρθρου του Συντάγματος, η οποία θεωρείται αδύνατη από την ελληνική ηγεσία, είναι θέμα, το οποίο συζητείται αμοιβαία από την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας.

" Το άρθρο **173** για το οποίο ισχυριζόμαστε ότι είναι θεμελιώδες άρθρο του Συντάγματος αναφέρει ότι " Χωριστοί Δήμοι θα δημιουργηθώσιν εις τας πέντε μεγαλυτέρας πόλεις της Δημοκρατίας, ήτοι Λευκωσίαν, Λεμεσόν, Αμμόχωστον, Λάρνακα και Πάφον υπό των Τούρκων κατοίκων αυτών".

" Γνωρίζετε ότι κατά τον καταρτισμό του Συντάγματος στις συνομιλίες Λονδίνου και Ζυρίχης το θέμα τούτο συνεζητήθη λεπτομερώς και συμπεριελήφθη στο Σύνταγμα ως θεμελιώδες άρθρο.

" Ως Εκτελεστική δε Εξουσία και εμείς ως μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων ορκισθήκαμε και δώσαμε διαβεβαίωση ότι θα εφαρμόζουμε το Σύνταγμα.

" Εχουμε υποβάλει το νόμο στη Βουλή ως ομάδα απλώς διότι αυτός δεν στάληκε απο την Εκτελεστική Εξουσία για τους λόγους τους οποίους ο συνάδελφος

μου Χαλίτ Αλή Ριζά ανέγνωσε στην αιτιολογική του έκθεση.

" Επιθυμία μας ήταν όπως οι Νόμοι για τους Δήμους, οι οποίοι εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Βουλής των Αντιπροσώπων, καταστεί δυνατό να γίνουν θέμα συζήτησης στη Βουλή αυτή, πριν αυτή αφεθεί να επηρεασθεί.

" Ενώ όλοι σας γνωρίζετε ότι πριν από λίγες ημέρες ο Εξοχώτατος Πρόεδρος της Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπος Μακάριος διακήρυξε ρητά ότι δεν θα επιτρέψει παράταση των Νόμων για τους Δήμους και ότι από την 1η Ιανουαρίου 1963 δεν θα υφίστανται οι Δήμοι.

" Συνάδελφοι,

" Είμαι βέβαιος ότι όλοι μας γνωρίζουμε ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο οποίος κατέχει το ύπατο αξίωμα του κράτους, φέρει μεγαλύτερη ευθύνη από όλους μας. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο οποίος κατά τον καταρτισμό του Συντάγματος αντιπροσώπευσε την ελληνοκυπριακή κοινότητα και έθεσε την υπογραφή του σ αυτή τη συμφωνία υποσχέθηκε και ορκίσθηκε σεβασμό προς το Σύνταγμα.

" Χωρίς να υπάρχει θέμα προς συζήτηση στη Βουλή, υπερβαίνοντας τις εξουσίες, οι οποίες του αναγνωρίζονται κατά το Σύνταγμα, διακήρυξε απερίφραστα ότι δεν θα παρατείνει την ισχύ των Νόμων για τους Δήμους και ότι από την 1η Ιανουαρίου 1963 δεν θα υπάρχουν Δήμοι.

" Αυτό το λέγουμε δε πραγματικά με ειλικρίνεια είναι πολύ λυπηρό. Για ένα κράτος του οποίου το Σύνταγμα δεν αναγνωρίζεται αλλά καταπατάται από τον Πρόεδρο του, είναι ανάγκη να αμφιβάλλει κανένας κατά πόσον είναι κράτος δικαίου. Θέματα είτε συμφωνίας είτε διαφωνίας θα έπρεπε να επιλύονται με διαπραγματεύσεις και όχι με την καταπάτηση του Συντάγματος.

" Ενώ εμείς ιδιαίτερα δε προσωπικά εγώ, αναμένουμε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας με την ευκαιρία του Νέου Έτους ένα ειλικρινές μήνυμα, το

οποίο να ενισχύει την ειρήνη και τη γαλήνη στη νήσο και τη συνεργασία μεταξύ των δυο κοινοτήτων, πρέπει να πω με λύπη ότι το αντίθετο, είδαμε τη δήλωση του, η οποία καταστρέφει και παρεμποδίζει αυτές τις ειλικρινείς σχέσεις.

" Εμείς νομίζομεν ότι προτού το Σύνταγμα εφαρμοσθεί ολόκληρο και ιδιαίτερα προτού εφαρμοσθεί ο διαχωρισμός των Δήμων σύμφωνα με το σύνταγμα, δηλαδή προτού εφαρμοσθεί το υφιστάμενο συνταγματικό άρθρο και προτού δοκιμάσουμε κάτι, είναι μεγάλο σφάλμα να ζητήσουμε να το αχρηστεύσουμε.

" Ο Εξοχότατος Πρόεδρος της Δημοκρατίας λέγει ότι τα άρθρα του Συντάγματος τα οποία αφορούν το θέμα των Δήμων, δεν είναι πρακτικά και εφαρμόσιμα. Τί είδους μεταβολή συνετελέσθη από το 1960 και στη συνέχεια ώστε το Σύνταγμα αυτό, το οποίο καταρτίσθηκε το 1960 να άλλαξε τόσο πολύ, ώστε να καταστεί ανεφάρμοστο;

" Εάν οι χωριστοί Δήμοι υποστούν γεωγραφικό διαμελισμό, υπάρχουν στο Σύνταγμα ρητές διατάξεις για τα πρόσωπα και τις περιουσίες που ανήκουν στην κάθε κοινότητα, οι οποίες θα μείνουν μέσα στα όρια και των δυο Δήμων.

" Αυτό σημαίνει ότι κατά τον καταρτισμό του Συντάγματος είχε γίνει αποδεκτό ότι στο γεωγραφικό διαμελισμό, ο οποίος θα γινόταν, δυνατό να βρίσκονταν ανάμικτες, έστω και λίγες μικρές περιουσίες και πρόσωπα που ανήκουν και στις δυο Κοινότητες, μέσα στα όρια και των δυο Δήμων.

" Επιπρόσθετα, κατά τα χρόνια που διέρρευσαν από το 1960 και στο εξής δυο με διόμισυ χρόνια, πραγματοποιήθηκε καλύτερη εξέλιξη προς την κατεύθυνση της εφαρμογής αυτών των διατάξεων του Συντάγματος.

" Διότι κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής πολλές περιουσίες και πρόσωπα που ανήκουν και στις δυο κοινότητες, οι οποίες βρίσκονταν μέσα στα "ντε φάκτο" όρια, έχουν μετακομισθεί στα όρια του δικού

τους Δήμους, πολλά δε άτομα έχουν αλλάξει τόπο διαμονής.

" Δηλαδή σήμερα και στην πράξη είναι δυνατό να γίνει πολύ εύκολα γεωγραφικά διχοτόμηση των Δήμων σε κάθε πόλη, αυτό δε είναι πολύ απλό, αρκεί να υπάρξει η ελάχιστη καλή θέληση. Εμείς ως Τουρκική Κοινότητα είπαμε σε κάθε ευκαιρία και επαναλαμβάνουμε ότι στη νήσο θέλουμε ειρήνη και γαλήνη και ότι είμαστε άνθρωποι καλής θέλησης.

" Συνεπώς σε κάθε νέα ευκαιρία, αλλά και τώρα λέγομε ότι ως κοινότητα ουδέποτε προτιθέμεθα να παραιτηθούμε από τα δικαιώματά μας, τα οποία είναι εγγυημένα στο Σύνταγμα.

" Η υφιστάμενη, Συνταγματική διάταξη, δεν θα εφαρμοσθεί και καταπατουμένου του θεμελιώδους άρθρου του Συντάγματος, η τουρκική πλευρά εξαναγκάζεται να δεχθεί νέο νόμο για τους Δήμους κατά χάρη παραχωρήσεις της άλλης πλευράς και εγγυήσεις τις οποίες αυτή θα ευαρεστηθεί να μας δώσει.

" Συνάδελφοι.

" Εμείς κανένα δικαίωμα, πέραν των δικαιωμάτων εκείνων που διαλαμβάνονται στο Σύνταγμα δεν θέλουμε. Τρέφουμε και επιδεικνύουμε εκτίμηση και σεβασμό προς τα δικαιώματα της άλλης πλευράς. Το να αναμένουμε δε όπως τουλάχιστον και η άλλη πλευρά επιδεικνύει σεβασμό και εκτίμηση προς τα δικά μας δικαιώματα είναι φυσικότατο δικαίωμά μας.

" Όπως είπε ο έντιμος συνάδελφος βουλευτής κ. Παπαϊωάννου, εάν δεν θέλουμε να ευχαριστήσουμε τους εχθρούς των κοινοτήτων στην Κύπρο, ελληνικής και τουρκικής, είναι ανάγκη να αντιληφθούμε ότι είμαστε υποχρεωμένοι, επιδεικνύοντας καλή θέληση και καλή πίστη, να δώσουμε και εφαρμόσουμε πρώτον τα τουρκικά δικαιώματα που βρίσκονται μέσα στα πλαίσια του Συντάγματος.

" Διότι πρέπει να αντιληφθούμε ότι με τη μη εφαρμογή του Συντάγματος και με την καταπάτηση των τουρκικών δικαιωμάτων παρεμποδίζουμε την

εγκαθίδρυση αδελφικών σχέσεων μεταξύ της Ελληνικής και της Τουρκικής κοινότητας, τις οποίες επιθυμούμε.

" Γνωρίζετε δε όλοι τουλάχιστον όσο και εγώ ποιων εχθρών το συμφέρον εξυπηρετεί η καταστροφή των σχέσεων της ελληνικής και της Τουρκικής κοινότητας στην Κύπρο. Οι λόγοι ανήκουν στον έντιμο συνάδελφο βουλευτή κ. Παπαϊωάννου, αλλά η έννοια στην οποία αυτός αποσκοπούσε είναι εξ ολοκλήρου αντίθετη.

" Συνάδελφοι,

" Απευθύνομαι με απολύτως καλή πίστη προς τους Έλληνες συναδέλφους βουλευτές. Τους παρακαλώ αφού απαλλαγούν από κάθε υπηρεσία και θέσουν το χέρι στην καρδιά, να ψηφίσουν υπέρ του Νομοσχεδίου, το οποίο έχουμε υποβάλει, για να μπορέσουμε να δώσουμε την ευκαιρία συνεννόησης, επί του προκειμένου, με την Εκτελεστική Εξουσία, για να μας υποβάλει αυτή το συντομότερο στη Βουλή τους νέους Νόμους για τους Δήμους.

" Πράττοντες έτσι θα δώσουμε την ευκαιρία να εφαρμοσθεί το Σύνταγμα, για την εφαρμογή του οποίου έχουμε δώσει διαβεβαίωση. Για δε το έτος **1963** θα εξασφαλίσουμε στην Κύπρο ατμόσφαιρα ησυχίας, γαλήνης και αδελφωσύνης. Εχοντας ενώπιον μου τις αρχές αυτές, παρακαλώ και συμβουλευώ και πάλι τα έντιμα ελληνικά μέλη όπως ψηφίσουν υπέρ".

Ο Πρόεδρος της Βουλής Γλαύκος Κληρίδης παίρνοντας το λόγο από το βήμα της Βουλής απέρριψε τις θέσεις του Μουντερίσογλου.

Επίσης ο Γλαύκος Κληρίδης απέρριψε τα όσα ανέφερε ο Μουντερίσογλου για παραβίαση του Συντάγματος από τον Πρόεδρο Μακάριο κι επεσήμανε το γεγονός ότι το άρθρο **173** του Συντάγματος προβλέπει επίσης τη νομική υποχρέωση τόσο του Προέδρου, όσο και του Αντιπροέδρου, όπως μέσα σε τέσσερα χρόνια, επανεξετάσουν το θέμα και αποφασίσουν κατά πόσον ενδείκνυεται να εξακολουθήσει υφιστάμενος ο θεσμός των χωριστών Δήμων.

Είπε ο Γλαύκος Κληρίδης:

" Έντιμοι συνάδελφοι,

" Δεν θα αρχίσω την αγόρευση μου ισχυριζόμενος ότι το υπό συζήτηση Νομοσχέδιο είναι το βασικότερο ή σοβαρότερο νομοσχέδιο το οποίο ποτέ η Βουλή αυτή κλήθηκε να ψηφίσει.

" Η Βουλή αυτή, στο παρελθόν συζήτησε νομοσχέδια υψίστης σημασίας για την οικονομία του τόπου και δυστυχώς διαφώνησε χωρίς αυτό να μας οδηγήσει στη δύσκολη θέση την οποία ο έντιμος Αντιπρόεδρος υπαινίσσεται ότι η διαφωνία επί του θέματος αυτού θα μας οδηγήσει.

" Ο λόγος όμως για τον οποίο αποφάσισα να αγορεύσω επί του θέματος αυτού είναι ο περίεργος και απαράδεκτος ισχυρισμός του έντιμου Αντιπροέδρου της Βουλής ότι η μή παράταση του περί Δήμων Νόμου αποτελεί πράξη, η οποία παραβαίνει το Σύνταγμα.

Ο έντιμος Αντιπρόεδρος αναφέρθηκε στο άρθρο **173** του Συντάγματος. Αναφέρθηκε μόνο όμως στο πρώτο εδάφιο του Άρθρου αυτού και παρέλειψε να αναφερθεί στο ουσιαστικό μέρος της πρόβλεψης αυτής του Συντάγματος, το οποίο επιβάλλει τη νομική υποχρέωση τόσο στον Προεδρο της Δημοκρατίας όσο και στον Αντιπρόεδρο, μέσα στην χρονική περίοδο των τεσσάρων ετών από την ημέρα της εγκαθίδρυσης της Δημοκρατίας, να εξετάσουν και να αποφασίσουν κατά πόσο θα εξακολουθήσει να υφίσταται ο θεσμός των χωριστών Δήμων.

" Ο έντιμος Αντιπρόεδρος πληροφόρησε το Σώμα αυτό, πράγμα το οποίο είναι σε όλους μας γνωστό, ότι το Σώμα αυτό με νομοθετική πράξη, ίδρυσε χωριστό ελληνικό και χωριστό τουρκικό Δημοτικό Συμβούλιο για περιόδους τις οποίες ανανέωσε από καιρού σε καιρό μέχρις ότου φθάσαμε στη σημερινή ημερομηνία, εξακολουθούσαμε δε να έχουμε τους χωριστούς αυτούς Δήμους χωρίς να έχουν καθορισθεί νομικά γεωγραφικά όρια, διότι ήταν αδύνατο να καταλήξουμε στο γεωγραφικό διαχωρισμό ο οποίος αποδείχθηκε πρακτικά ανεφάρμοστος.

" Κατά την ταπεινή μου γνώμη ήταν η καλύτερη περίοδος για την εξεύρεση λύσης στη βάση ενιαίων Επιτροπών, οι οποίες να αναλάβουν τη διοίκηση των Δήμων για μια δοκιμαστική χρονική περίοδο και εάν το πείραμα αυτό επιτύγχανε να οδηγηθούμε στην ορθή τελική λύση της ενοποίησης των Δήμων, την οποία το Σύνταγμα προέβλεψε και για τούτο επέβαλε την υποχρέωση στον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο να επανεξετάσουν το θέμα των χωριστών Δήμων, δηλαδή να εξετάσουν κατά πόσον θα ήταν για το συμφέρον της ολότητας του Κυπριακού λαού να εξακολουθήσουμε με χωριστούς Δήμους.

" Εάν δεν καταλήξουμε, εάν ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος δεν ήταν δυνατό να καταλήξουν σε συμφωνία για παράταση του Νόμου για τους Δήμους αυτό, εάν το μεταφράσουμε σε κοινή ομιλούμενη γλώσσα, σημαίνει ότι δεν μπορεί να συμφωνήσουν κατά πόσον θα έχουμε χωριστούς Δήμους ή όχι και επομένως αφήνουν το Νόμο για τους Δήμους να εκπνεύσει.

" Ο λόγος για τον οποίον αφήνουν το Νόμο να εκπνεύσει είναι διότι η διαιώνιση της κατάστασης αυτής δεν θα ήταν προς το συμφέρον των Ελλήνων ή και των Τούρκων.

" Ο έντιμος Αντιπρόεδρος αγορεύοντας σχολίασε το γεγονός ότι ενώ, όπως ισχυρίστηκε, δεν είμαστε διατεθειμένοι να εφαρμόσουμε τα συνταγματικά δικαιώματα των Τούρκων, ερχόμαστε να προτείνουμε κατοχύρωση νομικών δικαιωμάτων δια Νόμου, εάν δε καλά μεταφράστηκε η ομιλία του, είπε ότι οδηγούμαστε προς την πράξη αυτή, από οίκτο προς την τουρκική κοινότητα.

" Δεν οδηγούμαστε στις προτάσεις μας από οίκτο προς καμμία κοινότητα. Αντιμετωπίζουμε την πραγματικότητα με ρεαλιστικό φακό και πράττουμε ότι είναι δυνατό λόγω του ότι οι Τούρκοι είναι αριθμητικά λιγότεροι και ασφαλώς η αντιπροσώπευση τους σε μια μικτή Επιτροπή θα είναι μικρότερη από τους Έλληνες, για να άρουμε κάθε υποψία εκ μέρους τους και για να δείξουμε την καλή μας θέληση και πίστη, προτείνουμε νομική κατοχύρωση ορισμένων

δικαιωμάτων, κατοχύρωση την οποία πιστεύουμε ότι δεν χρειάζεται, διότι είμαστε βέβαιοι ότι δεν θα υπάρξει δυσμενής διάκριση έναντι του συνοίκου στοιχείου, αλλά εν τούτοις είμαστε έτοιμοι να δώσουμε τη νομική αυτή κατοχύρωση.

" Ο έντιμος Αντιπρόεδρος επέκρινε τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, ότι με τη δήλωση του ότι δεν είναι δυνατό να υπάρξουν γεωγραφικά χωριστοί Δήμοι, λόγω του πρακτικώς ανεφάρμοστου του διαχωρισμού, παραβαίνει το Σύνταγμα και γι αυτό το λόγο δημιουργούνται αμφιβολίες για το εύνομο της πολιτείας αυτής.

" Ο έντιμος Αντιπρόεδρος περαιτέρω έθεσε το ερώτημα πώς είναι δυνατό ένα κράτος, το οποίο δεν τηρεί το Σύνταγμα του να ελπίζει σε νομική υπόσταση. Είμαστε νέο κράτος κι επομένως πιθανόν να μας λείπει ορισμένη πείρα.

" Αλλά ο μελετητής του Συνταγματικού Δικαίου γνωρίζει ότι δεν υπάρχει κράτος το οποίο να μη έχει σε κάποιο στάδιο επιφέρει τροποποιήσεις του Συντάγματος του όταν ορισμένες πρόνοιες αποδειχθούν ανεφάρμοστοι.

" Στο παρόν όμως στάδιο, όσον αφορά το Κυπριακό Σύνταγμα, δεν χρειάζεται συνταγματική τροποποίηση, διότι τόσο οι Συμφωνίες της Ζυρίχης όσο κι αυτό το ίδιο το Σύνταγμα, προβλέπουν για την πιθανότητα του ανεφάρμοστου των χωριστών Δήμων και γι αυτό το λόγο περιέχει πρόνοια, η οποία επιβάλλει μέσα σε τέσσερα χρόνια απο την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας, την επανεξέταση του όλου θέματος.

" Είμαι βέβαιος ότι εάν υπάρξει κατανόηση και συνεργασία μεταξύ της Ελληνικής και της Τουρκικής ηγεσίας, δεν θα ήταν δύσκολο να καταλήξουμε σε συμφωνία στο θέμα αυτό, με βάση μια Μικτή Επιτροπή, για τη διοίκηση των Δήμων, για ορισμένη τακτική προθεσμία, ώστε πράγματι να είμαστε σε θέση να αποφασίσουμε με το πείραμα αυτό κατά πόσον ο διαμελισμός των Δήμων είναι αναγκαίο κακό.

" Η παράταση όμως ενός καθεστώτος από μήνα σε

μήνα ή από τρίμηνο σε τρίμηνο, χωρίς να έχουμε εκ των προτέρων συμφωνήσει σε μια ορισμένη γραμμή, είμαι της γνώμης ότι κανένα σκοπό δεν εξυπηρετεί".

Στο Γλαύκο Κληρίδη απάντησε δευτερολογώντας ο Μουντερίσογλου, ο οποίος έκαμε και πάλι έκκληση στους Έλληνες να ψηφίσουν το νομοσχέδιο που κατέθεσε η τουρκική ομάδα.

Ακόμα ανέφερε ότι δεν μπορούσε να καταργηθεί ο Νόμος για τη δημιουργία χωριστών Δήμων πριν ακόμα εφαρμοσθεί και να στερηθούν οι Τούρκοι δικαιώματα που τους δίνονταν με το Σύνταγμα.

Είπε ο Μουντερίσογλου:

" Ο έντιμος Πρόεδρος της Βουλής ανέφερε στην αγόρευση του ότι από το άρθρο **173** του Συντάγματος, το οποίο αφορά το θέμα των Δήμων, μόνο την πρώτη παράγραφο διάβασα και ότι δεν έδωσα λεπτομέρειες και εξηγήσεις για τα άλλα μέρη του.

" Γνωρίζουμε σαφώς όλοι μας τις διατάξεις του υφιστάμενου Συντάγματος. Οι Δήμοι θα χωρίζονταν με γεωγραφικό διαμελισμό κατά τις ημέρες κατά τις οποίες εγκαθιδρύθηκε η Δημοκρατία μέσα στα τέσσερα δε πρώτα χρόνια ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας θα μπορούσαν να ανασκοπήσουν εκ νέου την κατάσταση.

" Αυτό είναι το μόνο δικαίωμα, το οποίο σύμφωνα με το Σύνταγμα αναγνωρίζεται μέσα σε τέσσερα χρόνια στον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας.

" Συνάδελφοι,

" Εμείς έχουμε μήπως εφαρμόσει τις διατάξεις του Συντάγματος για να είμαστε σε θέση να δώσουμε στον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας την ευκαρία να συζητήσουν;

" Συνάδελφοι,

" Η Επιτροπή για την οποία εξεφράσθη επιθυμία να συσταθεί και η οποία διατυπώθηκε ως προσωπική γνώμη από τον Πρόεδρο της Βουλής υπάρχει ρητά στην τρίτη παράγραφο του άρθρου **173** του Συντάγματος. Την διαβάζω κατά λέξη:

" Εις εκάστην των ως άνω πόλεων συνίσταται οργανισμός συντονισμού αποτελούμενος εκ δύο μελών εκλεγομένων υπό του Συμβουλίου του τουρκικού δήμου και ενός Προέδρου εκλεγμένου κοινή συμφωνία υπό των δυο συμβουλίων των εν λόγω Δήμων της πόλεως".

" Αυτό δε διασαφηνίζει ότι είναι τα καθήκοντα συντονισμού. Δυστυχώς δε ο οργανισμός αυτός συντονισμού ο οποίος έπρεπε να συσταθεί κατά τις πρώτες ημέρες δεν συνεστήθη. Διότι η πρόθεση είναι να μη εφαρμοσθεί το θεμελιώδες αυτό άρθρο του Συντάγματος.

" Συνάδελφοι,

" Εχουμε ακόμη αρκετό χρόνο μπροστά μας. Από την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας έχουν διαρρεύσει δυο χρόνια και 4,1/2 μήνες. Εχουμε μόλις διανύσει το μισό του δρόμου κατά τη διάρκεια δε αυτών των αρχικών τεσσάρων ετών μπορούσε να διεξαχθούν διαπραγματεύσεις.

" Συνεπώς εμείς ως Βουλή, είναι ανάγκη να δώσουμε στον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας την ευκαιρία συζητήσουν θέματα, τα οποία δικαιούνται να συζητήσουν, σύμφωνα με το Σύνταγμα και να φθάσουν σε κάποιο αποτέλεσμα.

" Η μη παράταση της ισχύος των υφιστάμενων νόμων ζημιώνει τον τόπο, ενόψει των λόγων τους οποίους αναφέραμε. Αυτή καταστρέφει τις ειλικρινείς σχέσεις μεταξύ των δυο κοινοτήτων.

" Το καθήκον μας είναι αφού συνειδητοποιήσουμε τις ευθύνες μας, να είμαστε εποικοδομητικοί κι όχι καταλυτικοί.

" Ο έντιμος Πρόεδρος της Βουλής ανέφερε ότι είμαστε ένα νέο κράτος, ότι η πείρα μας είναι ελλιπής και ότι στο Σύνταγμα κάθε κράτους θα μπορούσε να επενεχθούν τροποποιήσεις.

" Εχει δικαίο. Είμαστε νέοι και άπειροι. Αλλά συνάδελφοι, εφ' όσον είμαστε πρωτόπειροι στην επιστήμη της πολιτικής, ας εφαρμόσουμε αυτό το Σύνταγμα και τη συμφωνία την οποία και εμείς οι δυο πλευρές, αλλά και οι εγγυήτριες ακόμη δυνάμεις

αποδεχθήκαμε προηγουμένως, να δούμε τα αποτελέσματα και εάν, κατά την εφαρμογή υπάρξει ανωμαλία, τότε να καθήσουμε από κοινού και να συζητήσουμε.

" Αλλά να αποφασίσουμε να τροποποιήσουμε το άρθρο, το οποίο έχει ως σκοπό τα τουρκικά δικαιώματα, χωρίς να το εφαρμόσουμε, δεν είναι εκδήλωση καλής πίστης.

" Παρακαλώ και πάλι τους έντιμους Έλληνες συναδέλφους όπως ψηφίσουν το νομοσχέδιο το οποίο υπέβαλε η ομάδα μας".

Όταν το Νομοσχέδιο τέθηκε σε ψηφοφορία εξασφάλισε και τις **15** ψήφους των Τούρκων βουλευτών ενώ καταψηφίστηκε κι από τους **31** από τους **35** Έλληνες βουλευτές που παρευρίσκονταν στη συνεδρία.

Έτσι ουσιαστικά η Κύπρος έμεινε χωρίς Δημαρχεία.

Ο Πρόεδρος Μακάριος είχε όμως πάρει τις αποφάσεις του κι έτσι προχώρησε παραγνωρίζοντας τις αντιδράσεις των Τούρκων και της επίσημης Τουρκίας.

Γι αυτό αντικατέστησε τα Δημαρχεία στις πέντε πόλεις και τις έντεκα κωμοπόλεις (Κυθραία, Μόρφου, Λεύκα, Καραβάς, Λάπηθος, Ακανθού, Λευκόνοικο, Λύση, Πάνω Λεύκαρα, Αθηαίνου και Πόλη Χρυσοχούς) με τριμελή Συμβούλια Βελτιώσεως τα μέλη των οποίων διόρισε ο ίδιος.

Στις πόλεις διόρισε σε κάθε Συμβούλιο Βελτιώσεως δυο Έλληνες και ένα Τούρκο, ενώ στις καθαρά Ελληνικές κωμοπόλεις διόρισε μόνο Έλληνες και στις καθαρά Τουρκικές, όπως ήταν η Λεύκα, μόνο Τούρκους.

Ταυτόχρονα ο Μακάριος προειδοποίησε τους Τούρκους και την Τουρκία ότι μια και πήρε την απόφαση για κατάργηση των Δήμων δεν θα έκαμνε πίσω. Όμως δεν θα προχωρούσε στην ψήφιση νέου Νόμου, όπως εξήγησε τις επόμενες μέρες μέχρις ότου θα επιτυγχανόταν συμφωνία με τους Τούρκους.

Ωστόσο σε μια δήλωση του την ίδια μέρα στην

εφημερίδα " Σάνταιϋ Εξπρές" του Λονδίνου ο Μακάριος προειδοποίησε:

" Και αν ακόμη το Συνταγματικό Δικαστήριο πει ότι αυτό το οποίο κάμνω είναι αντισυνταγματικό, δεν θα σεβασθώ ο,τιδήποτε από αυτά τα πράγματα. Εάν βλέπουμε ότι υπάρχουν στο Σύνταγμα πράγματα τα οποία δημιουργούν πρόβλημα για την ομαλή λειτουργία του κράτους, γιατί θα έπρεπε να φοβούμαστε να παρακάμψουμε τα συνταγματικά αυτά προβλήματα;"

Ακόμα καθόρισε ότι το όλο θέμα δεν αφορούσε κανένα άλλο γιατί αποτελούσε εσωτερικό θέμα των Κυπρίων:

" Τούτο δεν είναι ζήτημα για τα Ηνωμένα Έθνη. Δεν είναι ζήτημα για τις τρεις Εγγυήτριες Δυνάμεις Ελλάδα, Τουρκία και Μεγάλη Βρετανία. Είναι μόνο ζήτημα του Κυπριακού λαού. Οι φόβοι των Τούρκων ότι θα απέβαιναν καταπιεσμένη μειονότητα είναι παντελώς αστήρικτοι".

Στην ίδια εφημερίδα μίλησε και ο Αντιπρόεδρος Φαζίλ Κουτσιούκ ο οποίος σαν ρωτήθηκε τί θα συνέβαινε αν οι Έλληνες επέμεναν στη γραμμή τους απάντησε προειδοποιώντας με τη σειρά του:

" Το αποτέλεσμα θα είναι πολύ κακό, μελανό, θα είναι καταστροφή".

